

Ekolojik Farkındalığın Arttırılmasında Milli Parkların Rolüne İlişkin Öğrenci Görüşleri

Ali Osman KOCALAR^{1*}

¹ Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, ali.kocalar@marmara.edu.tr

(Dergiye gönderilme tarihi: 9 Kasım 2016, Kabul Tarihi: 23 Aralık 2016)

Öz

Çevre eğitimi, toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması ve doğal, tarihi, kültürel değerlerin korunması, aktif olarak katılımının sağlanması ve sorunların çözümünde görev almak olarak tanımlanabilir. Bu çalışmamızda Türkiye'deki doğal, tarihi ve kültürel olarak sınıflandırılan milli parkların ekolojik farkındalığın arttırılmasında yeri ve öneminin olup olmadığı 11. sınıf coğrafya dersi müfredatı kapsamında sorgulanacaktır.

Milli park eğitime bağlı olarak gelişen bireysel milli park bilinci, zamanla toplumsal çevre bilincine dönüşecektir. Dünyada giderek daha fazla sayıda ülke, çevre eğitimi ve turizm etkinliklerini doğal, tarihi ve kültürel milli parklara yönlendirmektedir. Bunu ekoloji eğitimi içerisinde farkındalık oluşturmak için kullanabiliriz.

Ortaöğretim 11.sınıf coğrafya öğretim programında "Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler" başlığı altında öğrenme alanı olarak "Milli Parklar" kavramı üzerinde de durulmakta, dünyadan örnek milli parklar, nitelikleriyle birlikte tanıtılmakta ve milli parkların neden korunması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Buradaki kazanımlar, çeşitli eğitsel uygulamalar yaparak elde edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak ekolojik farkındalığın arttırılmasında milli parkların bir mekan, etkinlik alanı ve bilgilenme sahası olması noktasında etkin bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekolojik farkındalık, çevre eğitimi, milli park, kazanım.

Students' Opinions with Regard to the Role of National Parks in the Enhancement of Ecological Awareness

Abstract

Environmental education can be described as development of environmental awareness in all parts of society, gaining of environmentally sensitive, lasting and positive behaviour change, the protection of natural, historical and cultural values, providing individuals active participation, involvement in problem solving process. In this study, it will be investigated the place and importance of the enhancement of ecological awareness of national parks classified in natural, historical and cultural terms in Turkey.

Individual awareness of national park built on national park education will turn into the societal environment awareness over time. Many countries channel environmental education and tourism activities into natural, historical and cultural parks. We can employ it to develop the awareness in ecological education.

In the 11. grade geography curriculum under the title of the learning domain "Global Environment: Regions and Countries" there is a focus on the concept of national park with the worldwide examples detailing them with their qualities while drawing attention to why to protect them. With various educational activities it is tried to reach the attainment. Consequently, national parks thought to be as a space, an activity area and informing domain in the enhancing ecological awareness.

Keywords: Ecological awareness, environmental education, national park, attainment.

1. Giriş

"Millî Park" yüzölçümünün büyüklüğüne bakılmaksızın sadece doğal çevre elemanlarını değil beşerî değerleri de (antik

şehir kalıntıları, kaleler, surlar, kiliseler vb.) kapsayan bölgelerdir (MEB, 2014). 11 Ağustos 1983 tarih ve 18132 sayılı resmi gazeteye göre, "milli parklar doğa korumadaki en yaygın korunan alan tipi olup; bilimsel ve estetik bakımdan milli ve milletler arası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma,

¹ Sorumlu Yazar: Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, ali.kocalar@marmara.edu.tr

dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır” (Resmi Gazete, 1983). Dolayısıyla Milli Park, insan etkisine pek uğramamış, tarihi, estetik ve doğal ortam açısından bilimsel önemi olan sınırları belli olan özel alanlardır (Atalay, 2013).

Milli parklar çevre eğitiminin yapılabileceği, çevre bilincinin oluşturulabileceği ve ekolojik farkındalık üzerinde etkisinin olacağı muhakkaktır. Milli parkın tanımından da anlaşılacağı üzere doğal olan göller, bitki örtüsü, sular, doğal güzellikler, hayvanlar ile beşeri olan yerleşmeler, konutlar, bentler gibi unsurlar milli parklarda en çok bulunan değerlerdir. Milli parkların değerini öncelikle milli parkları tanıyarak ve eğitim sahaları haline getirerek anlayabiliriz. Milli park eğitimi için uzmanları tarafından çevre eğitimi içinde verilebilir.

Çevre eğitimi, insanın çevreyi bozan tutum ve davranışlarını değiştirme ihtiyacından doğmuştur. Çevre eğitimi, örgün eğitim kadar hatta ondan daha fazla sistemli olarak yürütülecek bir yaygın eğitim konusudur. Herkeste olması, oluşturulması gereken çevre duyarlılığını, öğretim programlarına konulacak bir-iki dersle çözmeye kalkışmak, deyim yerindeyse hafife almak, niteliğini ve çapını görmemek anlamına gelir (Gökdağ, 2003). Nitekim günümüzde çevre eğitimi üzerinde yoğun bir şekilde durulmakta, çevre üzerine çeşitli araştırmalar yapılmakta, kanunlar çıkarılmakta ve çeşitli yönlerden ortaöğretimdeki birçok dersin müfredatında yer almaktadır (Şahin, 2015). Zira çevre eğitimi, toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye karşı kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması için gereklidir (Alım, 2006).

Milli park eğitimi, milli parklarda sürdürülen doğal, tarihi ve kültürel temelli bilimsel çevre eğitiminden oluşmaktadır. Milli park eğitimi ile milli parkların ve yakın çevresinin sunduğu doğal, tarihi ve kültürel değerlerin bireylere tanıtılarak onlara park niteliklerini gözlemlene, buradaki dengeyi, renk, biçim ve estetiğindeki çeşitliliği ve özgünlüğü anlayabilme becerisi kazandırılmaya çalışılmaktadır. Milli park eğitimi sonucunda bireylerin park niteliklerini gözlemlene ve onu okumada kendilerine özgü bir tarz geliştirmeleri ve sorumluluk kazanmaları beklenmektedir. Doğal, tarihi ve kültürel değerleri bir arada sunabilen milli parklarda katılımcılara ekoloji temelli bütüncül bir eğitim sunmak, bu yolla katılımcıların disiplinler arası düşünme becerilerini geliştirmek milli park eğitiminin başlıca amaçları arasındadır (Ozaner, 2004).

Çok sayıda kaynak değere sahip milli parkların sürdürülebilir kullanımı çerçevesinde bir arada değerlendirilmesi milli park eğitiminin önemini artırmaktadır. Milli park eğitimiyle, milli parkların eko-turizm amaçlı kullanılabilmesi için bilimsel alt yapı teşkil edilmektedir. Milli park eğitimine bağlı olarak gelişen bireysel milli park bilinci zamanla toplumsal çevre bilincine dönüşecektir (Yaşar ve Şeremet, 2008). Bu açıdan gelişmiş ülkelerde milli park bilincinin oluştuğunu görmekteyiz. Gelişmiş ülkeler genel olarak birçok milli park sahası oluşturmuş ve bunlar arasında bilgi alışverişini sağlamıştır. Böylece hem bilimsel çalışmaların yapılmasına zemin hazırlanmış hem de doğa koruma bilincinin oluşturulmasına katkı sağlanmıştır (İnan, 2008).

Türkiye’de de “milli park” bilincini geliştirmeye yönelik çeşitli kurum ve kuruluşlar faaliyet göstermektedir. Bu çerçevede 1999 yılında TÜBİTAK tarafından hazırlanan “Milli Parklarda Bilimsel Çevre Eğitimi” başlıklı proje eğitimi yapılmaya başlanmıştır. Bu projede, milli parklar bir laboratuvar gibi kullanılarak parkların ve yakın çevresinin sunduğu doğal ve kültürel değerler ekoloji temelinde gençlere tanıtılmakta, aynı zamanda milli parkların ekoturizm amaçlı kullanılabilmesi için

bilimsel alt yapı oluşturulmaya çalışılmaktadır (Binbaşaran Tüysüzoğlu, 2005).

Millik parklar üzerine Öz, Bakır ve Yıldırım (2013) tarafından yapılan bir çalışma ise 416 öğretmen adayına uygulanmıştır. Bu çalışmada öğretmen adaylarının milli parklar ve çevre eğitimi üzerine görüşleri ele alınmış, milli parkların çevre eğitimindeki rolünde en fazla ilk elden deneyim ya da çevreden öğrenmenin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Yukarıda elde edilen bilgiler ışığında ekolojik farkındalık ile çevre eğitimi ve duyarlılığın birbiriyle bağlantılı olduğu gerçeği göz önüne konulmaktadır.

2. Ekolojik Farkındalığın Oluşmasında Milli Parkların Etkisi ve Eğitim

Çevresel farkındalık literatürü incelendiğinde, bireysel düzeyde çevresel sorunlar ile ilgili tam olarak bilgi sahibi olunmadığı, hem toplumsal hem de bireysel olarak yeteri kadar önlem alınmadığı ve yeterli ölçüde bilinçlendirme çalışmalarının yapılmadığı sonuçları gözlemlenmektedir. Ancak yine de son yıllarda gençlerin özellikle de farklı düzeylerde öğrenci gruplarının çevreye yönelik farkındalıklarına ve tutumlarına odaklanan çevre eğitimi araştırmalarında önemli ölçüde artış görülmektedir (Özbebek Tunç, Akdemir Ömür, Düren 2012). Bu yeni ekolojik paradigma kavramı ile, ekolojik farkındalık oluşturmadaki önemi ve ülkelerin sürdürülebilir gelişimine katkı yapacak şekilde çevre eğitiminde kullanılabilirliği temelinde ortaya atılmıştır.

2005 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan “Çevre ve Toplum” öğrenme alanında ekoloji ve çevre konuları işlenerek öğrencilerin bu konuda tutum ve değer kazanmaları amaçlanmaktadır. Bu öğrenme alanında doğal kaynakların kullanımı, doğal afetler, çevre sorunları, yönetim ve planlama ile çevresel değişim işlenmektedir (TTKB, Coğrafya Dersi Öğretim Programı, 2011).

Ayrıca, Coğrafya Dersi Öğretim Programında “Mekansal Bir Sentez: Türkiye” ve “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” öğrenme alanları içerisinde “Milli Park” kavramı üzerinde durulmakta, Türkiye’den ve dünyadan örnek milli parklar, nitelikleriyle birlikte tanıtılmakta ve milli parkların neden korunması gerektiği belirtilmektedir. Örneğin, dünyada ilk olarak 1872’de ABD’de ulusal park olarak kurulmuş olan “Yellowstone Ulusal Parkı (Yellowstone National Park), çayırıları, sıcak su kaynakları, gayzerleri, traverten basamakları, geyik popülasyonu ile dikkat çektiği gibi (Güney, Bozyigit vd, 2016, 379) boz ayıları, kurtları ve bizonları ile meşhurdur. Burası gezegenimiz üzerinde kalan en geniş, bozulmamış ekosistem bölgelerinden biridir” diye tanıtılmaktadır. Yine aynı şekilde “Tanzanya’nın “Serengeti Ulusal Parkı”nda iki milyonun üzerinde büyük hayvan; savanlarda, koruluklarda ve çevresindeki alanlarda binlerce hayvan türleri ile birlikte yaşar” denilmektedir (MEB, 2014).

Ders programlarında çevre eğitimi ile konulara doğal, tarihi ve kültürel temelli milli park eğitimi konularını eklemek bir zorunluluktur. Çünkü gerek milli parkların “şehir parkı” ya da “piknik yeri” şeklinde algılanmaması ve gerekse milli park değerlerinin sürdürülebilir kullanımının sağlanması ancak buna bağlıdır (Yaşar ve Şeremet, 2008). Dünyada giderek daha fazla sayıda ülke çevre eğitimi ve turizm etkinliklerini milli park ve tabiat parkı gibi korunmuş alanlara yönlendirmektedir. ABD’de Milli Parklarda yürütülen “Passport in Time” adlı proje kapsamında lise ve üniversiteli öğrenciler yaz aylarında ABD’nin

milli parklarına dağılarak hem ekoloji temelli eğitim almakta hem de milli parklarda yapılması gereken işlere gönüllü olarak katılmaktadır. Program sonunda katılımcılara üzerinde bir geyik sembolü bulunan yeşil renkli bir pasaport verilmekte, bu pasaportun her sayfası ziyaret edilen milli parkın müdürü tarafından imzalanmaktadır. İmzalı sayfaları kabarık olan pasaportlar, sahiplerine prestij sağlamakta, gençler çevre ile ilgili işlerde çalışmak istediklerinde bu pasaportları referans olarak da kullanılmaktadırlar (Ozaner, 2004). Bunun gibi farklı uygulamalar yaparak milli parkların anlatılması gerekmektedir. Örneğin haritalar üzerinde milli parkların dağılışı, özellikleri ve farklı kullanım durumları verilebilir. Böylece harita okuma ve anlama düzeyleri de gelişmiş olacaktır. Ünlü (2011) harita okuma becerisinin sadece coğrafya dersinde değil bireyin günlük yaşamının farklı yerlerinde işe yarayabileceğine vurgu yapmıştır.

Türkiye’de çevre eğitimi ve milli park eğitimine yönelik yapılan TÜBİTAK eşgüdümünde, üniversiteler, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle “Milli Parkların Ekoloji Temelli Bilimsel Eğitim Amaçlı Kullanımı” kapsamında 1999 yılından bu yana Milli Park ve çevresinin sunduğu doğal, tarihi ve kültürel değerler üniversite öğretim üyeleri, yüksek lisans öğrencileri ve diğer uzmanların katkılarıyla katılımcı bir eğitim temelinde işlenmektedir. Amaç farklı disiplinlerdeki genç araştırma görevlileri, milli park rehberleri ile izci lideri öğretmenlere geniş bir ekoloji vizyonu kazandırmak olarak belirlenmiştir (Yaşar ve Şeremet, 2008). Bugün çevre eğitiminde milli parklar gibi doğa koruma alanları ve kentsel yeşil alanlar, özellikle insan ve doğal çevresi bir laboratuvar kabul edilerek, birer öğrenme ortamı olarak değerlendirilmektedir (Atik ve Tokgöz, 2005).

Korunan alanların önemi konusunda bu alanların yakın çevrelerinden başlayarak genel bir bilinçlenme sağlanacağı düşünülmektedir (Deniş ve Genç, 2010). Milli park bilinci ve farkındalığının sağlanması için, daha çok uygulamalı olarak milli parkların içinde kalarak, gezerek ve etkinlikler yaparak elde edilebilir. Bunun için ders kitaplarımızda kendi ülkemizdeki milli parklarında verilmesi ve gösterilmesi gerekmektedir.

3. Yöntem

Çevre eğitimi uygulamalarında milli parkların mekân olarak kullanılması doğru mudur? sorusu ile başlayan bu araştırma 11. Sınıf Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Öğrenme alanı içinde, “dünyanın yedi harikası, dünyanın doğal ve kültürel ortak mirası, millî parklar da verilmelidir” kazanımını değerlendirmek için yapılmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırma herhangi bir şekilde istatistiksel işlemler ya da başka bir sayısal araç olmaksızın verilerin üretildiği araştırma yaklaşımıdır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2005).

Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi kapsamında verilerin kodlanması ve bulguların yorumlanması aşamalarına yer verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

3.1. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 4. ve 5. sınıflardan gönüllülük esasına dayanarak ulaşılan 20 öğrenci

oluşturmaktadır. Her bir aday ile 15-20 dakika görüşme süresi ayarlanmış ve forma yazılmıştır.

Veriler toplandıktan sonra yapılan incelemeler sonucunda görüşme formlarını 2 öğrenci teslim etmediği için değerlendirmeye alınamamıştır. Sonuç olarak 18 öğrenciden elde edilen bilgiler değerlendirilip bulgular kısmında analiz edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmada doğal, tarihi ve kültürel temelli eğitimin bir parçası olarak milli parkların ekolojik farkındalığın artırılmasındaki etkisi incelenmiştir. Bunun için milli park-ekolojik farkındalık görüşme formu hazırlanmıştır. Bu formdaki sorular çalışmaya veri toplamak için açık uçlu olarak sunulmuştur. Çünkü açık uçlu sorular araştırmacıya esnek bir yaklaşım olanağı sağlarken, aynı zamanda konuyla ilgili önemli değişkenlerin gözden kaçmasını da önlemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Milli parklar ile ilgili öğrenci görüşlerini elde etmek için oluşturulan sorularda Deniş, Genç ve Demirkaya (2008) tarafından yapılan çalışmadan faydalanılmıştır. Sonuç olarak katılımcılara yöneltilen sorular ise şunlardır;

- Milli park nedir?
- Herhangi bir alanın millî park ilan edilip koruma altına alınması için gereken şartlar nelerdir?
- Milli parklarda hangi coğrafi unsurları bulabiliriz?
- Türkiye’de bildiğiniz milli parkların adlarını yazınız?
- Milli parkların ekolojik farkındalığın oluşmasındaki rolü ne olur?

Öğrenciler ile yapılan 15-20 dakika arasındaki birebir görüşmeler sonucunda alınan veriler kendi içinde değerlendirilmiş olup, ilgili soru içinde öğrenci görüşleri aynen verilmiştir.

4. Bulgular

Bulgu-1: “Milli Park nedir?” sorusuna 20 öğrenciden 18 tanesi cevap vermiştir. Alınan cevapların giriş kısmında verdiğimiz milli park tanımları ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Adayların yaptıkları tanımlar içine en çok giren cümleler ise 6 kişi tarafından **“koruma altına alınmış doğal güzelliklere sahip alanlar”**, 3 kişi tarafından **“doğal oluşum alanlarının devlet tarafından korumaya alınmış yeridir”**, yine 3 kişi tarafından **“ender bulunan doğal ve kültürel kaynak değerleri”**, 2 kişi tarafından **“dinlenme ve turizm alanlarına sahip gezinme yerleridir”**, 2 kişi tarafından **“ekolojik yaşamın olduğu alanlara”**, 1 kişi tarafından **“kültürel, tarihi, doğal vb. kalıntı veya unsurların belirli kuruluşlarca güvence altına alınmasıdır”**, son olarak 1 kişi tarafından **“bir ülkede doğal ya da kültürel bir esere bağlı olarak kurulan ve onu korumaya yönelik sosyal mekanlardır”** olmuştur.

Aşağıda katılımcıların yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K2: Doğal veya tarihi değerlerin korunması, geliştirilmesi ve tanıtılması için devlet tarafından sınırlandırılmış bölge.

K4: Doğal oluşum alanlarının devlet tarafından korumaya alınmış yeridir.

K5: Devlet tarafından korumaya alınan doğal ve kültürel alanlardır.

K13: *Doğal güzellikleri olan ve bu zenginliği sayesinde koruma altına alınan yerlerdir.*

K14: *Kültürel, tarihi, doğal vb. kalıntı veya unsurların belirli kuruluşlarca güvence altına alınmasıdır.*

K18: *Herhangi bir alanın ekolojik özelliklerinden dolayı koruma altına alınmasıdır.*

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere öğrenciler milli park tanımını farklı şekillerde yapsalar da tanımın içeriğini yansıttığı düşünülmektedir. Ancak Öztura (2010)'nın yapmış olduğu çalışmada milli park tanımının %70 oranında yanlış yapıldığı, katılımcıların milli park kavramının anlamına vakıf olmadıkları tespit edilmiştir.

Bulgu-2: “Herhangi bir alanın millî park ilan edilip koruma altına alınması için gereken şartlar nelerdir?” sorusuna 18 öğrenci cevap vermiştir. Bu sorudan alınan cevapların milli park alanlarının genel özelliklerini yansıttığı ve milli parkların doğru olarak algılandığı, koruma altına alınan sahaların hangi amaçlar ve ne gibi şartları sağladığının katılımcılar tarafından bilindiği görülmüştür. Verilen cevapları incelendiğinde ise her adayın birden fazla madde yazdığı görülmüş olduğundan sayısal olarak katılımcı dikkate alınmamıştır. Çünkü benzer maddelerin farklı kişiler tarafından yazılmış olduğu görülmüştür. Onun için burada her yazılan cümle için ayrı bir madde değerlendirmesi yapılmıştır. Adayların herhangi bir alanın millî park ilan edilip koruma altına alınması için gereken şartların neler olacağına dair verdikleri cevaplar içinde K1, K2, K5, K6, K7, K12, K13, K17 ve K18 tarafından “*doğal güzellik*”; K1, K8, K15, K18 tarafından “*ekolojik yaşam*”; K2, K3, K6 ve K9 ise “*tarihi değerinin olması*”; K5, K6, K7, K16 “*yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olması*”; K1, K4, K6, K17 tarafından “*canlı türünün önemli olması*”; K10 ve K14 ise “*kendine özgü özelliklerinin olması*”; K15 “*turizm için değer ifade etmeli*”; K17 “*hayvanların yaşam alanı olması*”; K9 “*doğal miras olması*” cümleleri öne çıkmıştır.

Aşağıda katılımcıların yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K3: *Ekolojik çeşitlilik, tarihi yapılar, bozulmamış doğal yaşam,*

K1: *Doğal güzellik, ekolojik yaşam, canlı yaşamı,*

K6: *Doğal yaşam olması, korunma zorunluluğunun olması, görsel güzelliklerinin olması, canlı türünün önemli olması, tarihi alanların olması,*

K9: *Tarihi değeri olmalı, kültürel değeri olmalı, doğal miras olmalı,*

K13: *Doğal zenginliğin olması,*

K17: *Doğal güzellik, hayvanların yaşam alanı olması,*

K18: *Doğal güzelliklere sahip, ekolojik açıdan da zengin olmalıdır.*

Bulgu-3: “Milli parklarda hangi coğrafi unsurları bulabiliriz?” sorusuna da 18 öğrenci cevap vermiştir. Verilen cevapları yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, turizm, beşeri etkenler, hayvanlar, ormanlar, sular gibi alt başlıklarda toplamak mümkündür.

Yer şekillerine bağlı olarak; dağ, mağara, kanyonlar, ova, vadi gibi fiziki unsurlar belirtilmiştir. K1, K5, K7 ve K15 “*dağ*”; K1, K8, K15 “*mağara*”; K3 ve K4 “*kanyon*”; K5, K15 ve K7 “*ova*”; K5, K7, K11, K13, K15 “*vadi*”yi milli parklarda bulabileceğimiz coğrafi unsurlar olarak yazmışlardır. “*İklim*” özelliklerine bağlı

olarak bazı coğrafi unsurları bulacağımızı K6, K14, K17 belirtmişlerdir. “*Bitki örtüsüne*” bağlı olarak oluşan coğrafi unsurları bulacağımızı belirten çok fazla öğrenci vardır; K2, K3, K4, K7, K11, K12, K15, K17 ve K18 gibi. K9 ve K10 ise “*turizm olanaklarını*” belirtirken, K2, K5, K8, K14, K16 ise beşeri yapıtlardan “*yerleşmeler*”, “*tarihi yapılar*”, “*antik kentler*”, “*tapınaklar*” ve “*antik şehirler*” saymışlardır. K3, K7, K11, K12, K15 ve K18 “*hayvan türlerini*”, K1, K8, K9, K10 “*ormanları*”, K1, K2, K3, K4, K8, K11, K13, K15 su ile ilgili birimleri; “*jeotermal*”, “*akarsular*”, “*göl*”, “*bataklıklar*”, “*şelale*”, “*gayzer*”, “*su kaynakları*” milli parklarda bulabileceğimiz coğrafi unsurlar olarak belirtmişlerdir.

Aşağıda katılımcıların yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K1: *Dağ, orman, jeotermal, mağara.*

K2: *Doğal bitki örtüsü, yerleşmeler, su kaynakları.*

K3: *Kanyonlar, akarsular, endemik bitkiler, çeşitli hayvanlar.*

K4: *Göl, kanyon, endemik bitki.*

K8: *Mağaralar, bataklıklar, ormanlar, tarihi yapılar, antik kentler, göller.*

K9: *Ormanlık sahalar, turizm faaliyetleri, fiziki unsurlar.*

K16: *Antik şehirler, endemik bitkiler.*

K18: *Değişik bitki türleri, hayvan türleri.*

Bulgu-4: “Türkiye’de bildiğiniz milli parkların adlarını yazınız?” sorusuna 18 öğrenciden 17’si cevap vermiş olup K18 cevap yazmamıştır. Verilen cevaplar incelendiğinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu çerçevesinde ülkemiz toprakları içinde bugüne kadar ilan edilmiş bulunan 40 milli parkımızdan 22 tanesinin belirtilip 18 tanesinin ise belirtilmediği görülmüştür (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015). Bunlar arasında Altınbeşik Mağarası Milli Parkı, Beyşehir Gölü Milli Parkı, Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Hattıla Vadisi Milli Parkı, Honaz Dağı Milli Parkı, İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı, Karagöl-Sahara Milli Parkı, Karatepe Aslantaş Milli Parkı, Kızıldağ Milli Parkı, Köprülü Kanyon Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı, Munzur Vadisi Milli Parkı, Nenehatun Tarihi Milli Parkı, Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı, Soğuksu Milli Parkı, Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı, Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı bulunmaktadır.

Ayrıca milli park statüsünde olmadığı halde Uzungöl (K3, K4), Safranbolu (K8), Cumalıkızık (K8), Şirince (K8), Olimpos Sahili (K9, K10, K11), Ölü Deniz (K9), Kula volkanik alanı (K12), Yumurtalık Lagünü (K14) ve Bolu Dağı (K14, K15) milli park olarak yazılmıştır.

Milli park olarak belirtilen yerlerin sonuçları incelendiğinde; Kuş Cenneti (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K11, K14, K15), Yedigöller (K1, K2, K10, K3, K4, K6, K9, K11, K16), Nemrut Dağı (K2, K9, K13, K14, K15, K17), Sultanazade (K2, K5, K7, K8, K13, K14), Uludağ (K3, K4, K7, K8, K9, K10, K11), Spil (K1, K5, K6, K7, K8, K14, K17), Ağrı Dağı (K2, K5, K13, K14, K17) Yozgat Çamlığı (K7, K8, K10, K14), Kazdağı (K1, K6, K9, K169, Göreme Tarihi Milli Parkı (K8, K9, K14), Aladağlar Milli Parkı (K15), Altındere (K14), Başkomutan Tarihi Milli Parkı (K15), Beydağları (K6), Gala Gölü (K14), Gelibolu Tarihi Milli Parkı (K7), Kaçkar Dağları Milli Parkı (K8), Kovada Gölü (K9), Marmaris Milli Parkı (K9), Saklıkent Milli Parkı (K9), Tek Tek

Milli Parkı (K1), Troya Tarihi Milli Parkı (K9) öğrenciler tarafından bilinen ve görüşmede yazılan yerler olarak karşımıza çıkmıştır.

Aşağıda katılımcıların yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K2: *Sultan Sazlığı, Nemrut Dağı, Ağrı Dağı ve Yedigöller Milli Parkı.*

K4: *Abant ve Yedigöller, Manyas Gölü, Uludağ.*

K7: *Spil Dağı, Sultan Sazlığı, Uludağ ve Yozgat Çamlık Milli Parkı.*

K9: *Kuş Cenneti, Uludağ, Yedigöller, Kovada Gölü, Saklıkent, Göreme, Nemrut Dağı, Kaz Dağı, Truva, Ölüdeniz.*

K12: *Kula Volkanik Alanı.*

K15: *Bolu Dağı, Nemrut Dağı, Aladağlar, Manyas Gölü.*

K17: *Spil Dağı, Ağrı Dağı, Nemrut Dağı.*

Yapılan değerlendirme sonucunda öğrencilerin Türkiye'deki milli parkları tam olarak bilmedikleri, doğal güzelliği veya tarihi değeri olan yerlerin de milli park olduğu yanlışlığı ortaya çıkmıştır. Öztura'nın (2012) çalışmasında da Türkiye'de kaç adet milli park bulunduğu dair görüşlerin sorgulandığı soru maddesinde, katılımcıların %73,2'si doğru cevabı verememiştir. Milli park ziyaretçilerinin Türkiye'deki milli park sayısına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Ayrıca Kazdağı Milli Parkı, Truva Tarihi Milli Parkı, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı ve Spil Dağı Milli Parkı en bilinen parklar olarak araştırmada ortaya çıkmıştır. Fakat bizim çalışmamızda Kuş Cenneti, Yedigöller, Nemrut Dağı, Sultan Sazlığı, Uludağ ve Spil Dağı şeklinde bir sıralama ortaya çıkmıştır.

Bulgu-5: “Milli parkların ekolojik farkındalığın oluşmasındaki rolü ne olur?” sorusuna 18 öğrenciden K13 hariç 17 öğrenci cevap vermiştir. Çalışmamızın bu sorusu, diğer sorulara verilen cevaplara göre şekillenmiştir. Çünkü milli parkın tanımını, milli parkların hangileri olduğunu, milli parklarda hangi unsurların ve coğrafi özelliklerin bulunduğunu bilmeden ekolojik farkındalığın oluşmayacağı kanaati oluşmuştur.

Öğrencilerden alınan bilgilere göre milli parkların ekolojik farkındalığın oluşmasında kesinlikle bir etkisinin olduğu ve olacağı yöndedir. Milli parkların doğal, tarihi ve kültürel zenginlik alanları olduğunu (K1, K2, K5, K11, K12, K14), bu alanların insanlar tarafından öncelikle bilinmesi ve tanınması gerektiğini (K4, K6), hayvan ve bitkilerin varlığının farkına varılması, koruma hissinin vermesi (K10) açısından bir ekolojik farkındalık oluşturacağı düşünülmektedir.

Aşağıda katılımcıların yaptıkları açıklamalardan bazı örnekler yer almaktadır:

K1: *Doğal güzelliklere sahip alanlar olduğundan, insanların buralara gelmesi ve milli parkları gezmesi bilinçlenme ve farkındalık açısından önemlidir.*

K4: *Nesillerin korunması ve türlerin devamlılığının sağlanması, doğaya ve park içerisinde canlı yaşama bilinçli bireyler yetiştirilmesi.*

K5: *Korunan alanların güzelliğini gören insanlar başka alanların da korunması gerektiğinin farkına varır. Aynı zamanda insanlar doğayı kullanırken daha dikkatli davranır.*

K6: *Bir alanın milli park ilan edilip korunmasından sonraki değişimi gören insanların ekolojik farkındalığı artar. Bu alanları gezip gören insanlarda daha bilinçli hale gelir.*

K7: *Bozulmayan ekolojik ortamlar insanlar için her zaman ilgi odağı olmuştur. Bu açıdan milli parkı gören insanlar bütün çevresinin bir milli park hassasiyeti ile korunmasına önem gösterebilir.*

K8: *Milli parklar insanların gezip gördüğü yerler olduğu için insanlarda doğaya ve tarihe sahip çıkma güdüsünü ortaya çıkarabilir. Çevrenin korunmasında bilinç oluşturur. Gelecek nesillere bozulmamış alanlar bırakma duygusunu geliştirir.*

K10: *İnsanlar çevrelerine karşı daha duyarlı olurlar. Çevreyi temiz tutmaya özen gösterirler. Sürdürülebilir çevrenin oluşturulması için çaba gösterirler. Her türlü bitki ve hayvanlara sıcak davranırlar, onları korurlar.*

K12: *Doğal kalan bazı yerlerin koruma altına alınması doğal kalamayan bozulan yerlerle karşılaştırıldığında aradaki farkın görülmesi ekolojik farkındalığın oluşmasında etkilidir. Böylece insanlar çevreye daha duyarlı olurlar.*

K15: *Milli parklar ekolojik çeşitliliğin çıplak gözle görülebildiği en rahat alanlardır. Herkes park içinde yer alan canlı ve bitki çeşitlerini kendisi gözlemleyebilmektedir.*

K17: *Milli parklar insanların doğal alanları gezerken daha bilinçli olmasında, yaşadığımız dünyada böyle alanların bulunması zorunluluğunu anlatması açısından büyük bir farkındalık oluşturabilmektedir.*

Milli parkları bilen ve gezen insanlar ve onlar sayesinde diğer kişilerin de çevrelerine daha duyarlı olacağı (K5, K7, K18), bir eğitim ve bilgilenme sahası olması nedeniyle de milli parkların ekolojik farkındalığın oluşmasında etkili olacağı ifade edilmiştir.

5. Sonuç ve Tartışma

Dünyada ve Türkiye'de milli parkları inceleyen çeşitli araştırmalar vardır (Karataş, 2011 ve Öztura, 2010). Özellikle çevre eğitimi uygulamalarının mekânsal uygulama sahaları olarak milli parkların çeşitli akademik çalışmalara konu edinildiği görülmektedir (Yaşar ve Şeremet, 2008; Keleş vd., 2010). Ayrıca TÜBİTAK 1999 yılından bu yana milli parklarda, yetişkinlere yönelik çevre eğitimi projelerini desteklemesi (TÜBİTAK, 2010), bu alana yönelik çalışmaların artmasına destek sağlamaktadır.

Aydoğdu ve Gezer (2007), çevre eğitiminin amacını, insanların ekolojik çevrelerini ve bu çevre içindeki yerlerini kavramada, birey ve toplumun sorumlu bir katılım için gerekli becerileri kazanmalarına yardım etmek olarak açıklamaktadırlar. Milli parkların ekolojik farkındalık oluşturması da bu bağlamda önemlidir. Milli park kültürü çevre eğitiminin tamamlayıcı unsurlarından biri olabilecektir. Ancak Yaşar ve Şeremet (2008) milli parklar ile etkileşim gerçekleştirilmeden sağlıklı bir milli park eğitiminden söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle milli park eğitimi sınıf içi olduğu kadar, sınıf dışında da milli parklarla iç içe olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında 2005 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda yer “Milli Park” kavramı uygulamalı olarak milli park sahalarında gösterilerek anlatılmalıdır.

Milli parkların açık alanda ve çok büyük sahalara olması açısından arazi çalışmaları ile dört duvar dışına çıkılarak yerinde görerek ve yaşayarak eğitim verilmesi milli park bilincinin oluşturulması açısından önemlidir. Zaten sınıf dışı ve uygulamalı olarak yapılan eğitimin daha sonuç odaklı bilinmektedir. Piller

(2002) yapmış olduğu araştırmasında, sınıf dışı eğitimi kullanmış ve araştırmasının sonucunda, olumlu çevresel çıktılar da elde etmiştir. Ekopedagoji temelli çevre eğitiminin katılımcıların çevresel farkındalığını arttırmada yüksek düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Okur Berberoğlu, 2015). Öz, Bakır ve Yıldırım (2013) çalışmalarında öğretmen adaylarının %74,52'sinin, öğretmen olduklarında milli parklar konusunda bilgilendirmek için öğrencilerini milli parklara götürmek istediklerini belirtmişlerdir.

Ekolojik farkındalıkta milli parkların etkisini inceleyen bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar ile 2008 yılında, Edirne Gala Gölü Milli Parkı'ndaki TÜBİTAK destekli proje sonucunda katılımcıların verdikleri cevaplar örtüşmektedir. Çünkü katılımcılar "dünyaya bakış açılarının olumlu yönde değiştiğini, bu durumdan da mutlu olduklarını, çevreye karşı kendilerini daha sorumlu hissettiklerini ve edindiklerini etrafları ile paylaşacaklarını belirtmiştir" (Güler, 2009). Çünkü Atasoy ve Ertürk (2008)'e göre çevre için eğitimin temel amacı, bireyin çevresini bir bütün olarak kavraması, çevreyle etkileşiminde eleştireci bir bakış geliştirmesi, çevre ile ilgili konularda duyarlı, bilinçli, girişken bir "eko-yurttaş", gezegenine sahip çıkan "dünya vatandaşı" olarak yetişmesidir.

Kaynakça

- Alım, M. (2006). "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye'de Çevre Ve İlköğretimde Çevre Eğitimi", Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:14, No:2, Kastamonu.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2005). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Atalay, İ. (2013). Doğa Bilimleri Sözlüğü. İzmir: Beta Basım ve Matbaacılık.
- Atasoy, E. ve Ertürk, H. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum Ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi 10(1).
- Atik, M., ve Toksöz, A. (2005). Korumada Çevre Eğitimi. Korumada 50 Yıl Sempozyumu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Aydoğdu, M. ve Gezer, K. (2007). Çevre Bilimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binbaşaran Tüysüzoğlu, B. (2005). Yeşil kutu projesi Türkiye'de çevre eğitimi ve sürdürülebilir kalkınma için eğitim ön araştırma raporu, TÜBİTAK.
- İnan, N. (2008). "Jeolojik miras ve doğa tarihi müzeleri". Bilim Ve Teknik Dergisi, 493, 80-84
- Karataş, A. (2011). Çevre Bilincinin Geliştirilmesinde Doğa Tarihi Müzelerinin Rolü, Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
- MEB (2014). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 11, Komisyon MEB Devlet Kitapları, 3. Baskı
- Okur Berberoğlu, E. (2015). Ekopedagoji Temelli Sınıf Dışı Çevre Eğitiminin Çevre Farkındalığı Üzerinde Etkisi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 12-1, Sayı: 23, 2015-1, S.67-81
- Ozner, F.S. (2004). Türkiye'de Okul Dışı Çevre Eğitimi Ne Durumda Neler Yapılmalı? V. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi (5-8 Kasım 2004), Abant İzzet Baysal Üniversitesi & Biyologlar Derneği, İzmir
- Öz, S., Bakır, S., Yıldırım, M.Z. (2013). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Milli Parklarda Çevre Eğitime Yönelik Görüşleri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi Yıl / 2 Sayı / 3

Yapılan çalışmada bazı öğrencilerin şu cümleleri milli parkların ekolojik farkındalık üzerinde nasıl bir etkisinin olacağını bize kısaca ifade etmektedir. "İnsanlar çevrelerine karşı daha duyarlı olurlar.", "Çevrenin korunmasında bilinç oluşturur.", "Aynı zamanda insanlar doğayı kullanırken daha dikkatli davranır.", "Milli parkı gören insanlar bütün çevresinin bir milli park hassasiyeti ile korunmasına önem gösterir." Bu cümleler çevre eğitimi konusunda milli parkların değerlendirilmesi gereken mekânlar olduğunu göz önüne sermektedir. Bu eğitimi planlı, programlı sonuç odaklı yerine gereklemek fayda sağlayacaktır. Demirkaya (2006) yaptığı çalışmada üniversitelerde çevre eğitimi dersinin anlatım yöntemi, sınıf çalışması, seminerler ve arazi çalışmalarına dayandığını ifade etmektedir.

Sonuç olarak milli parklar konusu öğretim müfredatında yeterince yer edinememiştir, fakat mutlaka yer bulmalıdır. Milli parklar ekolojik farkındalığın ortaya çıkacağı ve oluşacağı sahalardan biridir. Yakın olan milli park alanları, öğrenciler ve toplumun diğer kişileri tarafından örgün ya da yaygın eğitim sistemi içerisinde tanıtılmalı ve uygulama alanı olarak kullanılmalıdır.

- Demirkaya, H. (2006). Çevre eğitiminin Türkiye'deki coğrafya programları içerisindeki yeri ve çevre eğitime yönelik yeni yaklaşımlar. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(1). 207-222.
- Deniş, H. ve Genç, H. (2010). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Yaşadıkları Çevrede Bulunan Milli Parklara Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Isparta İli Örneği), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1, 9-25.
- Deniş, H., Genç, H. ve Demirkaya, H. (2008). Milli parka yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (28), 95-107.
- Doğa Koruma Ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2015.
- Gökdağ, D. (2003). Ortaöğretim programlarında çevre. Çevre için eğitim Derleyen: Emin Atasoy, Bursa.
- Güler, T. (2009). Ekoloji temelli bir çevre eğitiminin öğretmenlerin çevre eğitimine karşı görüşlerine etkileri. Eğitim Ve Bilim. 34 (151), 30-42.
- Güney, E., Bozyigit, R., Meydan, A., Kılıç, T. ve Bulut, İ. (2016). Çevrebilim (Ekoloji) Sözlüğü. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Özbebek Tunç, A., Akdemir Ömür, G. ve Düren, A.Z. (2012). Çevresel farkındalık, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No:47. ss.227-246
- Öztura, E. (2010). Truva Tarihi Milli Parkı, Kazdağı Milli Parkı Ve Spil Dağı Milli Parkı Ziyaretçilerinin Türkiye'de "Milli Park" Kavramı Ve Eğitimi Üzerine Görüşleri, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Piller, N. (2002). Outdoor education: a dialogue between theory and practice, and implementation suggestions for the discovery 10 program at st. george's school", The University of British Columbia, The Faculty of Education Department of Curriculum Studies, Master of Arts Thesis, Canada.
- Resmi Gazete (1983).
- Şahin, V. (2015). 12. Sınıf Coğrafya Müfredatına Çevresel Konu Yaklaşımlı Bir İncelenme, The Journal of Academic Social Science Studies, 39(3). S365-376.
- TTKB (2011). Coğrafya Dersi Öğretim Programı.

- TÜBİTAK (2010). Bilim Toplum Daire Başkanlığı 4004 Kodlu Bilim Ve Toplum Projeleri.
- Ünlü, M.(2011). Coğrafya derslerinde coğrafi becerilerin gerçekleşme düzeyi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(4), 2155-2172.
- Yaşar, O. ve Şeremet, M. (2008). Türkiye’deki Milli Park Eğitimi Ve Milli Park Eğitimine İlişkin Bir Araştırma: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, Uluslararası Sosyal

Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research, Volume 1/5.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. AŞ.